

POSUDEK NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI
„Číslovky jako slovní druh v současné ukrajinštině“,
vypracovanou Jindrou Poláčkovou

Číslovky jakožto velmi staré a specifické formy slov, jež někteří lingvisté nevymezují jako autonomní slovní druh (např. v minulosti M.V.Lomonosov, A.A.Barsov aj.), se staly předmětem předkládané bakalářské práce, v níž je číslovka analyzována v ukrajinsko-česko-ruském (spíše pak ojedinele i běloruském) kontextu.

Vymezit číslovku jako samostatný slovní druh na základě pouze jednoho kritéria (logického, sémantického, gramatického apod.) je vzhledem k jejímu bohatému arzenálu forem a významů vlastně nemožné. Mnozí lingvisté, kteří považovali číslovku za slovní druh na základě gramatických kritérií jako např. G.P. Pavský, F.I. Buslajev, ale zejména M.V.Panov, nakonec čistě gramatickou klasifikaci zpochybňují. K nim patří i V.V.Vinogradov, který sice přiznává číslovce rozmanité morfologické vlastnosti, avšak s příznaky rozpadu syntaktického systému. Naopak sémantický přístup při klasifikaci číslovek uplatňuje ještě v 19. st. A.A.Potebňa, který řadí číslovky mezi významová slova a jejich vymezení jakožto samostatného slovního druhu dokazuje na základě jejich zvyšující se matematizace a abstraktnosti. Myšlenku Potebni o postupné ztrátě předmětnosti číslovek, kdy matematické abstraktní myšlení transformovalo systém číslovek a vedlo k jejich odtržení od podstatných a přídavných jmen, rozvinul ve 20. st. V.V. Vinogradov, ačkoli řadové číslovky i nadále zahrnuje do systému substantiv. Současní ukrajinští lingvisté jako K.H.Horodens'ka, O.K. Bezpojasko či I.P. Vychovneč nejsou rovněž v nahlížení číslovek jednotní, nicméně jejich společným rysem při klasifikaci číslovky je tzv. trojvýznamové kritérium, které v sobě zahrnuje sémanticko-morfologicko-syntaktický aspekt. Avšak jak správně autorka poznamenává (str. 6-7), toto trojjediné kritérium nelze vztáhnout na všechny lexikálně sémantické skupiny číslovek, neboť např. pro *číslovky řadové* zůstává signifikantním rysem jejich atributivní funkce, která je však v systému jazyka i výpovědi vlastní přídavnému jménu. Za zmínku jistě stojí koncepce ukrajinského lingvisty I.K.Kučerenka, který „rozpouští“ číslovku mezi ostatní významové slovní druhy (substantiva, adjektiva a adverbia). V této souvislosti postrádáme koncepci ruského jazykovědce I.G. Miloslavského, jenž číslovky základní a druhové vydělil na základě sémantického kritéria, avšak formy typu *mpemuï* a *oδuu* klasifikuje z hlediska gramatického, což znamená, že jsou zahrnuta mezi adjektiva. Znovu a znovu je tedy třeba si uvědomit, že i když sémantika číslovky reprezentuje dvě funkce – *kvantitativní a numerativní* –, specifika číslovky jakožto samostatného slovního

druhu se projevuje v její kvantitativní funkci. S ohledem na specifičnost a složitost dané problematiky je třeba konstatovat, že se autorka velice dobře zorientovala v teoretické literatuře a vypořádala s různými koncepcemi lingvistů, zabývajících se číslovkou nejen v diskursu ostatních slovních druhů, ale také v paradigmatu číslovky jako takové. Zároveň je třeba vysoce ocenit autorčinu snahu o poměrně podrobný vhled do diachronie ukrajinštiny a ruštiny, jakožto i sledování vývoje jednotlivých forem s kvantitativní funkcí, popřípadě celých takto příznakových skupin, v ruských i ukrajinských dialektech. Pro úplnost je třeba dodat, že kromě uvedených číslovkových forem instrumentálu (п'ятма, п'ятома, п'ятьма, п'ятьоми, п'ятьоме – viz str. 31), které jsou hojně používány v současných jihozápadních ukrajinských dialektech, jsou v některých varietách rusínštiny karpatského areálu rozšířeny i formy п'ятьєми/п'ятьєме (obdobně чотир'єми/штирьєме aj.). Konfrontační analýza tak ukázala zajímavé výsledky: paradigmatica číslovek v současných ukrajinských nářečích se v mnohém podobá paradigmatice západoslovanských jazyků. Toto platí i pro současnou normativní ukrajinštinu, kde například paradigma číslovky два/дві je téměř identické (v nepřímých pádech) s tímž paradigmatem v hovorové češtině. Srov. Gen., L. *dvouch* (ukr. *двох*), Dat. *dvoum* (ukr. *двом*), Instr. *dvouma* (ukr. *двома*).

Téma bakalářské práce je pojato J. Poláčkovou široce a je zpracováno s krajní úsporností. Za přínosné považujeme i srovnávací hledisko, jehož aplikace při analýze jednotlivých lexikálně sémantických skupin číslovek pomohla autorce uvidět řadu nejen společných rysů v rámci srovnávaných jazyků, ale i odlišností, jež mnohdy podtrhávají specifičnost ukrajinštiny oproti ruštině v rámci východoslovanského areálu a její nápadné přiblížení se západoslovanským jazykům.

Práci jednoznačně doporučujeme k obhajobě a navrhuje ohodnotit stupněm „výborně.“

V Praze, 12. června 2008

PhDr. Věra Lendělová, CSc.

